

不耻下问

วีรวัฒน์ พรหมนิมิตรกุล*

Bù chǐ xià wèn

ไม่อายที่จะถาม

>>> **ใน** ยุคสมัย 春秋 chūnqiū ถือเป็นยุคอันยิ่งใหญ่ของนักปราชญ์และนักกวี 孔子 kǒngzi “ขงจื้อ” ถือเป็นนักปราชญ์ที่มีชื่อเสียงขจรขจายไปทั่วหล้า ท่านเป็นผู้ก่อตั้งสำนักปรัชญาขงจื้อ รวมถึงสาขาวิชาการเมืองการปกครอง ผู้คนล้วนให้ความเคารพยกย่องและนับถือท่านเป็นปราชญ์แห่งยุคแต่ทว่าท่านกลับถ่อมตนว่า “ไม่ว่าจะใครก็ตามเกิดมาแล้วแต่ต้องเรียนเพื่อให้รู้ หาใช่ว่าเกิดมาแล้วฉลาด

รอบรู้ไปเสียทุกคน” ดังนั้นทุกสิ่งที่ท่านศึกษา ท่านจะเรียนรู้อย่างถ่องแท้ลึกซึ้งแต่กระนั้นท่านก็ยังคงทำตนเป็นผู้ที่ถ่อมตนอยู่เสมอ

มีอยู่ครั้งหนึ่งท่านขงจื้อเดินทางไป 鲁国 lǔguó รัฐหลู่ เพื่อร่วมพิธีบวงสรวงในศาลเจ้า 太庙祭祖 tàimiào jìzǔ (สถานที่ที่ใช้สำหรับทำพิธีกราบไหว้ฮ่องเต้และบรรพบุรุษ) ในงานพิธีการขงจื้อเห็นสิ่งใดไม่เข้าใจก็ถามทุกอย่างโดยละเอียดจนได้ยินเสียงคนแอบ

* โรงเรียนภาษาและวัฒนธรรม ส.ส.ท.

หัวเราะและแอบนินทาอยู่ลับหลังใจความว่า “ถามไปซะทุกอย่างเลย” ขงจื๊อได้ยินเช่นนั้นก็พูดขึ้นว่า “เกี่ยวกับเรื่องที่เราไม่เคยรู้ เราก็ควรถามให้กระจ่าง นี่แหละคือการแสดงออกของผู้รู้ละ”

ขงจื๊อมีลูกศิษย์มากมาย วันหนึ่งระหว่างสอนหนังสือมีลูกศิษย์คนหนึ่งนามว่า 子貢 zǐgòng “จื่อกั๋ง” ถามขงจื๊อว่าอาจารย์ขงอวี่ทำสิ่งใดเพื่อชาติถึงได้ให้เกียรติยกย่องเขาขนาดนั้น

*** 孔圉 kǒngyǔ “ขงอวี่” ได้รับพระราชทานตัวอักษร ‘文’ wén ในชื่อเป็น 孔文子 kǒngwénzi “ขงเหวินจื่อ” ท่านขงจื๊อตอบว่า “敏而好学, 不耻下问, 是以为之 ‘文’ 也” mǐn ér hào xué bù chǐ xià wèn shì yǐ wéi zhi wén yě ความหมายคือ ขงอวี่เป็นผู้ที่ฉลาดหลักแหลมและใฝ่รู้ หากมีสิ่งใดที่เขาไม่รู้ก็จะถาม แม้ว่าตนจะมีตำแหน่งเป็นถึงขุนนางระดับชั้นผู้ใหญ่แต่ก็ไม่ถือตนกับผู้อื่นแม้ผู้นั้นจะมีตำแหน่งและฐานะต่ำต้อยกว่านี่คือสาเหตุที่ได้รับพระราชทานตัวอักษร ‘文’ wén มาอยู่ในชื่อ

***รัฐเว่ย 卫国 Wèiguó มีขุนนางผู้หนึ่งนามว่า 孔圉 kǒngyǔ “ขงอวี่” ขงอวี่เป็นขุนนางที่มีความซื่อตรง เปิดเผย ตรงไปตรงมา มีความถ่อมตัวและยังเป็นผู้ที่ชอบศึกษาหาความรู้ยิ่งนัก ขณะนั้นในราชสำนักมีประเพณีปฏิบัติอยู่อย่างหนึ่งคือ เมื่อขุนนางชั้นผู้ใหญ่เสียชีวิตจะต้องแต่งตั้งชื่อเรียกเพื่อให้เป็นเกียรติและเป็นที่จดจำไปจนชั่วลูกชั่วหลาน ดังนั้นเมื่อขงอวี่เสียชีวิต จึงได้ถูกขนานนามว่า 孔文子 kǒngwénzi

และนี่คือนิทานที่เป็นที่มาของสุภาษิตคำนี้ ซึ่งมีหมายถึงมนุษย์ทุกคนย่อมมีจุดเด่นของตนเองบางอย่างที่เขาถนัดแต่เราอาจไม่ถนัดก็ได้ ถึงแม้ว่าจะคนนั้นจะมีฐานะทางการศึกษาที่ต้อยกว่าหรือมีตำแหน่งหน้าที่การงานที่ต่ำต้อยกว่าแต่เราก็สามารถที่จะเรียนรู้จากคนเหล่านั้นได้

ความหมายของสุภาษิตบทนี้จริงๆ แล้วยังสามารถตีความหมายได้ 2 ด้าน

ในด้านแรก หมายถึง ผู้ที่ชี้แนะเราไม่ว่าคนนั้นจะฉลาดปราดเปรื่องแค่ไหน เพียงแค่ฟังความฉลาดของตัวเองหรือเพียงแค่การเรียนรู้อย่างเดียวยังไม่พอ ยังจำเป็น

ต้องให้ผู้อื่นที่มีความรู้มากกว่าเรามาเพิ่มเติมความรู้และแก้ไขปัญหากับเรา

ความหมายอีกแห่งหนึ่ง คือ ทุกสิ่งในโลกไม่ว่าอะไรก็ตามล้วนแล้วแต่มีจุดเด่น เขารู้อย่างแตกฉานแต่เรารู้บ้างไม่รู้เลย เขาชำนาญในเรื่องนั้น เรามีความสามารถเพียงแค่ว่าทำได้ ฉะนั้นแล้วเราควรรับเอาประสบการณ์และความรู้จากเขาเข้ามาเสริมเติมเต็มในสิ่งที่เราขาด ซึ่งถ้ารู้แบบนี้แล้วก็ไม่มีเหตุผลอะไรที่จะต้องอายเวลาที่เรารู้ หรือสงสัยในเรื่องใด แล้วเราต้องถามในสิ่งที่เราไม่รู้

สุภาษิตบทนี้สอนให้รู้ว่า คนเราไม่ว่าจะเรียนรู้หรือทำอะไรก็ตามควรที่จะเรียนรู้และทำออกมาอย่างลึกซึ้งถึงแก่นแท้ 不耻下问 bù chǐ xià wèn “ไม่อายที่จะถาม” หมายถึง ไม่ควรหนีหรือหลีกเลี่ยงซึ่งปัญหาตัวอย่างเช่น มีครูสอนดนตรีอยู่ท่านหนึ่งเป็นผู้เชี่ยวชาญเรื่องเครื่องดนตรีเป็นอย่างดี ทั้งทฤษฎีและหลักการของดนตรีเป็นผู้ศึกษาเรื่องชนิดของเครื่องดนตรีอย่างลึกซึ้งและมีเทคนิคในการเล่นเป็นเลิศแต่ทว่ากลับไม่รู้จักเครื่องดนตรีชนิดหนึ่งว่าเล่นอย่างไร ดังนั้นเขาจึงไปถามเพื่อนอีกคนว่าเครื่องดนตรีชนิดนี้เล่นอย่างไรและน้ากลับมากล้ามาศึกษาอย่างละเอียด การศึกษาอย่างถ่องแท้ตนเองถึงจะเรียกว่า “ไม่อายที่จะถาม” อย่างแท้จริง

คำศัพท์

1. 耻	chǐ	อาย อับอาย
2. 朝廷	cháo tíng	ราชสำนัก
3. 长处	cháng chù	ความถนัด จุดเด่น
4. 圣人	shèng rén	นักปราชญ์
5. 本领	běn lǐng	ฝีมือ ความสามารถ
6. 嘲笑	cháo xiào	หัวเราะเยาะ
7. 生疏	shēng shū	ไม่ชำนาญ
8. 乐理	yuè lǐ	ทฤษฎีดนตรี

